

Ni ovir za tečaj OSIMSKI SPORAZUM v slovenski skupščini

POMEMBEN GOVOR EDA BRAJNIKA

V središču pozornosti slovenske javno-
sti tu in onstran meje so še vedno zadnji
dogodki v Ukvah, kjer se je v začetku prejš-
njega meseca začel na pobudo domačega
župnika Maria Garjupa tečaj slovenskega
jezika za osnovnošolske otroke v vaški o-
snovni šoli. Pouk je seveda potekal v po-
poldanskih urah, saj je znano, da v videm-
ski pokrajini ni nobene slovenske šole, ta-
ko da se redni pouk vrši le v italijanskem
jeziku tudi za otroke slovenskih staršev.

Župnik Garjup se je odločil za tako po-
budo, da bi vsaj delno — kot je sam izja-
vil — odpravil hudo pomanjkljivost pri
vzgajanju in izobraževanju otrok iz sloven-
skih družin v Ukvah, kjer Slovenci pred-
stavljajo 70 odstotkov celotnega prebival-
stva v vasi. Župnik Garjup, ki je bil pred
dobrim letom nastavljen v Ukvah, je ugo-
tovil, da so skoraj vsi cerkveni obredi v
slovenskem jeziku, saj je za italijanske ver-
nike le ena maša ob nedeljah. Verniki po-
jejo v slovenskem jeziku, pri maši pa laiki
berejo berila v slovenščini. Zato je župnik
prišel do spoznanja, kako je nedopustno, da
otroci ne bi poznali knjižne slovenščine in
ostali v tem pogledu za vse večne čase de-
jansko analfabeti. Poleg tega je treba upo-
števati, da je slovenski jezik zelo koristen
za celotno Kanalsko dolino, ki se nahaja v
neposredni bližini Slovenije, kot je tudi ko-
ristna nemščina glede na sosedstvo z Av-
strijo. Tega mnenja je župan iz Naborjeta,
gospod Antonio Erlich, kamor spadajo tu-
di Ukve. Sam župan se je bil svoj čas zani-
mal za uvedbo tečaja slovenskega jezika,
zato je z zadovoljstvom vzel na znanje po-
budo župnika iz Ukev in jo podprl s tem,
da je takoj izstavil dovoljenje za uporabo
učilnice v vaški šoli in hkrati osebno po-
(dalje na 2. strani)

Preteklo sredo se je z obravnavo in so-
glasjem vseh zborov Skupščine SR Slove-
nije glede predloga zakona o ratifikaciji
pogodbe med Jugoslavijo in Italijo in pred-
loga o pospeševanju gospodarskega sode-
lovanja med državama pričel postopek za
dokončno ratifikacijo. Predloga sta bila
sprejeta na osnovi poročil pristojnih ko-
misij.

Izredno pomemben je bil poseg pred-
sednika komisije za mednarodne odnose
Eda Brajnika, ki je podčrtal, da Jugoslavi-
ja pripisuje velik pomen prijateljskemu so-
delovanju in dobri odnosom z vsemi so-
sednimi državami na načelih enakoprav-
nosti, ozemeljske nedotakljivosti in nevme-
šavanja v notranje zadeve. »Velik pomen
pa imajo pri tem tudi narodne manjšine
pod pogojem, da so njihove pravice spo-
štovane, da negujejo in razvijajo svojo na-
rodno identiteto, jezik, kulturo in običaje.«
Poudaril je nadalje nujnost, da jih narod,
v katerega celoti živijo, ne sme asimilirati.

Glede vprašanja manjšin je predsednik
Brajnik izrazil nadalje potrebo po še popol-
nejši ureditvi, ker se ne izčrpa v zagoto-
vitvi človeških pravic in političnih svobo-
ščin. »Te pravice so samo del manjšinske-
ga vprašanja, ker se asimilacijski procesi
ne preprečujejo, niti se ne morejo prepre-
čiti samo z enakopravnostjo pripadnikov
narodnih manjšin pred zakonom in na kul-
turno-jezikovnem področju. Prav zaradi te-

ga so postale v Jugoslaviji narodnosti del
ustavne ureditve. Manjšinam morajo biti
zagotovljene pravice in ustrezni ukrepi, s
katerimi je treba posebej zagotoviti tak
njihov položaj, da bi bile zaščitene pred
asimilacijo. Posebej je treba poudariti, da
so in morajo biti narodne manjšine sub-
jekt v odnosu do matičnega kot tudi do
večinskega naroda. Samostojno razsojajo,
ali posamezni ukrepi in postopki večinske-
ga naroda odgovarjajo interesom njihove-
ga narodnostnega razvoja. Tako razumemo
uresničitev določbe v pogodbi, da državi
avtonomno urejata varstvo narodnih manj-
šin. Jugoslavija in SR Slovenija bosta še
naprej spremljali položaj slovenske narod-
ne manjšine v Italiji in ji posvečali dolžno
skrb.« Brajnik je še nadaljeval: »Od de-
mokratske, antifašistične Italije pričaku-
jemo dosledno izpolnjevanje manjšinskih
določb v okviru podpisane pogodbe.

venska narodna skupnost v Italiji — je de-
jal Brajnik — mora imeti v okviru deže-
le F - JK v vseh treh pokrajinah — tržaški,
goriški in videmski — enake pravice. Rav-
no tako pričakujemo, da bodo narodnostne
pravice Slovencev v Italiji, izhajajoč iz do-
ločil podpisane pogodbe vsebinsko izena-
čene s pravicami, ki jih je imata francoska
manjšina v Val d'Aosti in nemška narod-
nostna skupina na Južnem Tirolskem. Vse
to pa zahteva, da se varstvo manjšine ure-
di z globalnim zakonom in ustrezno zako-
nodajo ter da se ukinejo vsi fašistični pred-
pisi, na temelju katerih se slovenski narod-
ni manjšini kratijo njene osnovne pravice.«
Predsednik komisije za mednarodne odno-
se se je nato ustavil na proučitvi obvez do
italijanske narodnostne skupnosti v Jugo-
slaviji in podčrtal potrebo po doslednem
uveljavljanju njenih pravic ter poudaril, da
je razvoj družbeno političnega siste-
ma Jugoslavije že obsegel kot svoj se-
stavni del določbe posebnega statuta in
celo v mnogočem presegel osimske obve-
ze. Jugoslavija ne bo samo zadržala raven
varstva italijanske narodnosti ampak ga
še naprej razvijala in izpopolnjevala v
skladu z razvojem ustavnega in družbeno-
političnega sistema SFR Jugoslavije. Braj-
nik je obravnaval nato pomen gospodar-
skega dogovora, ki omogoča med drugim
razširitev obmejnega gospodarskega dogo-
vora, ki omogoča med drugim razširitev
obmejnega gospodarskega sodelovanja na
videmsko pokrajino, nujnost po ohranitvi

Odločen »ne« preštevanju manjšine na Koroškem

V zvezi z namenom avstrijske vlade, da
predloži v parlamentu osnutek zakona o
preštevanju manjšine na Koroškem, so na
seji izvršnega sveta SR Slovenije diskusije
ponovno poudarili nedemokratskost in ne-
dopustnost takega ravnanja z manjšino. Po
tem zakonskem predlogu avstrijske socia-
listične vlade naj bi dobile table s sloven-
skim imenom kraja samo tiste koroške va-
si, kjer živi vsaj 25 odst. Slovencev. Toda
uradno je takih vasi malo, čeprav jih je
po zasebnem ugotavljanju še precej. Pri do-
sedanjih uradnih štetjih so zatajili kar po
dve tretjini Slovencev v mnogih krajih. Ta
igra je sorazmerno lahka, ker Slovenci za-
radi pomanjkanja slovenske osnovne šole
niso zavedni ali pa se bojijo. Preštevanje
manjšine pa ima namen izkoristiti ta ob-

čutek strahu pred sankcijami pri slovenski
manjšini. Znan pojav je, da je ne posebno
odločnim ljudem težko javno glasovati v
negativnem smislu, da se morajo namreč
izjaviti proti večini. To že davno vedo vsi
tisti, ki vsiljujejo javna glasovanja o čemer
koli in postavljajo vprašanje tipa: »Naj
dvigne roko, kdor je proti!«

Take vrste štetje manjšine se obeta na
Koroškem, kot opozarja tudi slovenski tisk
na Koroškem. Na seji slovenskega izvršne-
ga sveta pa so spet poudarili, da Slovenija
in Jugoslavija ne moreta pristati na tako
»reševanje« koroškega vprašanja in da je
to v očitnem nasprotju z avstrijsko držav-
no pogodbo. Dejansko je to prelom te po-
godbe in njeno razveljavljanje s strani Av-
strije.

(dalje na 2. strani)

RADIO TRST A

: : NEDELJA, 7. marca, ob: 8.00 Koledar. 8.05 Slovenski motivi. 8.30 Kmetijska oddaja. 9.00 Sv. maša. 9.45 Glasba Muzia Clementija. 10.15 Poslušali boste. 11.15 Mladinski oder: »Zakladi kraljeviča Veselka«. Napisala Tončka Curk. Prvi del. Režija: Lojzka Lombar. 12.00 Nabozna glasba. 12.15 Vera in naš čas. 13.00 Glasbena skrinja. 13.00 Kdo, kdaj, zakaj. 13.30-15.45 Glasba po željah. 14.30 Nedeljski vestnik. 15.45 Nedeljski koncert. 16.30 Šport in glasba. 17.30 »Vasa Železnova«. Drama, napisal Maksim Gorki, prevedel Jaro Dolar. RO. Režija: Jože Peterlin. 18.55 Zvoki in ritmi. 20.00 Šport. 20.30 Sedem dni v svetu. 20.45 Pratika, prazniki in obletnice, slovenske viže in popevke. 22.00 Nedelja v športu. 22.10 Sodobna glasba. 22.20 Glasba za lahko noč.

: : PONEDELJEK, 8. marca, ob: 7.00 Koledar. 7.05 Jutranja glasba. 11.40 Radio za šole (za srednje šole): »Lik matere v slovenski književnosti«. 12.00 Opoldne z vami. 13.30 Glasba po željah. 14.30 Pregled slovenskega tiska v Italiji. 17.00 Za mlade poslušavce. 18.15 Umetnost, književnost in prireditve. 18.30 Radio za šole (za srednje šole - ponovitev). 18.50 Scenska in balnetna glasba. 19.10 Odvetnik za vsakogar. 19.20 Jazz. glasba. 20.00 Športna tribuna. 20.35 Slovenski razgledi: Naši kraji in ljudje v slovenski umetnosti - Basist Jože Stabej in pianist Marijan Lipovšek izvajata samospeve Pavla Šivica in Vladimira Lovca - Slovenski ansambl in zbori.

: : TOREK, 9. marca, ob: 7.00 Koledar. 7.05 Jutranja glasba. 11.35 Pratika. 12.50 Revija glasbil. 13.00 Postni govor: »Judov izdajalski poljub«. (Rudolf Bogatec). 13.30 Glasba po željah. 17.00 Za mlade poslušavce. 18.15 Umetnost. 18.30 Pianist Svjatoslav Richter. 18.55 Mojstri b'uesa. 19.10 Bridke in pikaste pred mikrofonom - srečanje z igravcem Stanetom Raztresenom. 19.20 Za najmlajše: pravljice, pesmi in glasba. 20.00 Šport. 20.35 Arrigo Boito: Neron, opera. 20.00 Glasba za lahko noč.

: : SREDA, 10. marca, ob: 7.00 Koledar. 7.05 Jutranja glasba. 11.40 Radio za šole (za I. stopnjo osnovnih šol): »Rišimo skupaj!«. 12.00 Opoldne z vami. 13.30 Glasba po željah. 17.00 Za mlade poslušavce. 18.15 Umetnost. 18.30 Radio za šole (za I. stopnjo osnovnih šol - ponovitev). 18.50 Violončelist Valter Dešpalj, pianist Ivo Maček. 19.10 Avtor in knjiga. 19.30 +esternopop-folk. 20.00 Šport. 20.35 Simfonični koncert. Vodi Milan Horvat. 22.05 Glasba za lahko noč.

: : ČETRTEK, 11. marca, ob: 7.00 Koledar. 7.05 Jutranja glasba. 11.35 Slovenski razgledi: Naši kraji in ljudje v slovenski umetnosti - Basist Jože Stabej in pianist Marijan Lipovšek izvajata samospeve Pavla Šivica in Vladimira Lovca - Slovenski ansambl in zbori. 17.00 Za mlade poslušavce. 18.15 Umetnost. 18.30 Skladatelj Luigi Dallapiccola. 19.10 Dopisovanje Francesco Leopoldo Savio - Marija Cop, 22. oddaja (Martin Jevnikar). 19.25 Za najmlajše: »Pisani balončki«. (Krasulja Simoniti). 20.00 Šport. 20.35 »Nepreklicni konec maratonskega tekača«. Radijska drama, napisal J. Vilimek, prevedla Nada Konjedic. Režija: J. Peterlin. 22.25 Sladbe davnih dob. 21.45 Glasba za lahko noč.

: : PETEK, 12. marca 1976, ob: 7.00 Koledar. 11.40 Radio za šole (za II. stopnjo osnovnih šol): »Ljudje in poklici: radiotehnik«. 12.00 Opoldne z vami. 13.00 Postni govor: »Krivični sodniki« (Dušan Jakomin). 13.30 Glasba po željah. 17.00 Za mlade poslušavce. 18.15 Radio za šole (za II. stopnjo osnovnih šol - ponovitev). 18.50 Pianist Claudio Crismani. 19.10 Ester Sferco: »Pravljica o volku«. 19.20 Jazz glasba. 20.00 Šport. 20.35 Delo in gospodarsko 20.50 Vokalno instrumentalni koncert. 21.25 Glasba za lahko noč.

: : SOBOTA, 13. marca, ob: 7.00 Koledar. 7.05 Jutranja glasba. 11.35 Poslušajmo spet. 13.30-15.45 Glasba po željah. 15.45 Avtoradio. 17.00 Za mlade poslušavce. 18.15 Umetnost. 18.30 Romantična simfonična glasba. 19.10 Kulturni spomeniki naše dežele: »Kraljeve slikarje v župni cerkvi v Standeržu«. 19.35 Pevska revija. 20.00 Šport. 20.35 Teden v Italiji. 20.50 Slovenske balade: »Ubežni kralj«. Napisal Fran Levstik, dramaturgiral M. Košuta. RO. 21.00 Ritmični orkester. 21.30 Vaše popevke.

Ni ovir za tečaj

(Nadaljevanje s 1. strani)

sredoval pri šolskem skrbništvu v Vidmu, da bi tudi ta urad čimprej izdal potrebno dovoljenje za uporabo učilnice.

Ko je že vse kazalo, da bo tečaj slovenskega jezika redno potekal, se je iznenada pojavila domača učiteljica ter sporočila, da se mora pouk takoj prekiniti, češ da šolsko skrbništvo še ni izdalo dovoljenja za uporabo šolskih prostorov. Resnici na ljubo pa je treba reči, da je župnik prejel ustno dovoljenje od pristojnega didaktičnega ravnateljstva v pričakovanju pismenega dovoljenja iz Vidma, to je v pričakovanju, da se izčrpa birokratski postopek.

V svoji izjavi za tisk je videmski šolski skrbnik med drugim opozoril, da se za tečaj slovenskega jezika niso izrekli pristojni šolski kolegialni organi, bed drugimi medrazredni šolski svet v Ukvah. Formalno bo morda to tudi držalo, vendar je treba takoj ugotoviti, da se je za takšen tečaj izrekla večina staršev, saj ga je obiskovala več kot polovica šoloobveznih otrok. Zato je

jasno, da so prepovedi botrovali razlogi izrazito politikantske narave, ker se določeni birokratski in nebirokratski krogi v videmski pokrajini še vedno krčevito upirajo, da bi se tudi tamkajšnjim Slovincem priznale najosnovnejše pravice, med katere spada v prvi vrsti pravica do šolskega pouka v materinščini.

Menimo pa, da je tudi tem krogom končno odklenkalo, saj so pobudo za tečaj v Ukvah podprle vse demokratične stranke, ki so zahtevale, naj šolski skrbnik izda dovoljenje.

Kaj torej še čaka?

—o—

NOVICE

Tri occidentalsko-provansalske organizacije v Italiji so imele v prvi tretjini februarja zborovanje, na katerem so se ponovno zavzele za uveljavljanje manjšinskih pravic v Italiji, med njimi tudi za Slovence.

Italijanska vlada je odprla valutno tržišče, toda vrednost lire se še vedno ni ustalila in pada še naprej.

Uvedene so nove valutne utesnitve za Italijane, ki potujejo v tujino. S seboj smejo vzeti le 35.000 lir, kar dejansko ne zadostuje niti za poldrugi dan bivanja v tujini. »La Stampa« je označila ta ukrep za »šalo« in za demagogijo, ki liri več škoduje kot koristi.

V sredo se je začel 40. kongres italijanske socialistične stranke. Na njem bi morali določiti nadaljnjo politično linijo stranke in zlasti odnos do krščanske demokracije in komunistične stranke.

SKOZI DALJNOGLED

PROCES PROTI »LAHKIM« ALI »TEŽKIM«?

Zadnji teden smo imeli vtis, da se je proces proti hudodelcem iz Rižarne močno izzvil. Naperil je vse svoje topove proti manjšim krivcem, »tolmačem«, ovađuhom itd., tako da so glavni krivci, posebno pa sistem, ki je omogočil, povzročil in zahteval taka grozodejstva, ostali povsem v senci. Imeni obeh glavnih krivcev sta bili komaj še kdaj omenjeni, medtem ko so obvladovali kroniko kaki gnusni a v bistvu nepomembni sopotniki, ki bi bili ostali povsem na tiru poštenega vsakdanjega življenja, če jih ne bi bil pokvaril nacistični sistem. Reagirane javnosti in advokatov proti tem odurnim likom je razumljivo, ker so se pač — vsaj nekateri — pojavili pred sodiščem v svoji konkretni podobi, ali so jih vsaj mnogi poznali, medtem ko se sodišču in zlasti advokatom doslej ni posrečilo, da bi dali konkretno podobo zverem, kot sta bila Albers in Oberhauser, zlasti pa še njuni gospodarji. Gotovo je, da se o njima govori na procesu veliko premalo. Zanimivo bi bilo tudi vedeti, zakaj se ni pojavil kot prič pred sodiščem nekdanji ukrajinski SS-ovec Mihalič, ki je bil v »službi« v Rižarni

in ki je potem ostal v Trstu. Vsega od tedaj najbrž še ni pozabil; morda bi se spomnil tudi imena kakega svojega bivšega kolega. Ali pa je res samo drugim škornje »pucal«? Skoraj si ni mogoče misliti, da ga kdo nalašč drži proč od sodišča.

BAT KOT SIMBOL

Že par let je najznačilnejši rekvizit pustnih šem v Trstu bat ali gorjača iz plastike. Skoro vsakdo, ki se našemi, meni, da mora vihteti tudi tak bat, drugače ni »kompleten«. Nismo še mogli dognati, če so vihte bate tudi »ciganke« in »vile«, a verjetno so tudi one menile, da ne morejo shajati brez njih. Vsaj za vile bo to gotovo držalo, saj se najbrž niso mogle upirati skušnjavi, da so zamenjale svojo slovito čarovno palico z batom, ko pa je tako prijetno koga mahiniti z njim. Bat je postal izraz podzavestne želje, ki tli danes v vsakem človeku: »Udri ga! Daj mu po glavi!«. Po zidovih se izraža ta podzavestna ali zavestna želja 365 dni na leto z velikim M: morte! smrt! Smrt nasprotniku, smrt tistemu, ki drugače misli, ki ima drugače ideale! Edina sreča, da so bati za zdajše iz plastike.

25. kongres sovjetske komunistične partije

V preteklem tednu je svetovni tisk obširno pisal o 25. kongresu Komunistične stranke Sovjetske zveze, zlasti v zvezi z zahtevo po avtonomiji, katero hočejo imeti v odnosih do sovjetske komunistične stranke razne partije na Zahodu.

Sovjetska komunistična stranka je stara okrog 80 let ter se je rodila pod imenom Socialnodemokratska delavska stranka Rusije. V prvih letih sovjetske oblasti so jo znova prekrstili, in sicer v Boljševiško komunistično stranko Rusije ter nato v Vsesovjetsko boljševiško komunistično stranko. Slednje ime so opustili šele leta 1952 ter so ga zamenjali s sedanjim: Komunistična stranka Sovjetske zveze.

Sedanji kongres je 25. Prvi kongres je bil v Minsku leta 1898 ter je bilo navzočih samo devet zastopnikov. Tako je prvi kongres pomemben zgolj zaradi tega, ker je bil prvi. Odsotni so bili vsi veliki voditelji ter je bil tako bolj malo reprezentativen. Na kongresu so poudarili potrebo po ustanovitvi delavske stranke. Tako se prava zgodovina sovjetske komunistične stranke pravzaprav pričinja leta 1903 z drugim kongresom, ki je bil v dveh obdobjih v Bruslju in Londonu. Navzoča sta bila tudi Lenin in Plehanov. Kongres je odobril program in statut nove stranke, ki pa se je takoj razbila na dve struji: boljševike in menjševike.

Naslednji trije kongresi so bili vsi v tujini ter sta se omenjeni struji združevali in spet razcepljali. Šesti kongres je bil napol ilegalen ter se je sestal julija 1917 v Petrogradu. Sprejel je zgodovinsko odločitev za oborožen upor, ki je uspel oktobra istega leta z boljševiško revolucijo. Tako je bil sedmi kongres, ki je potekal marca 1918 v Petrogradu, prvi kongres, ko je bila sovjetska komunistična stranka na oblasti. Na tem kongresu je Lenin, ki se je poprej znašel v manjšini, v partijskem osrednjem odboru zaradi sklenitve poniževalnega miru z Nemčijo, dosegel odobritev svoje politične linije.

Vsi naslednji kongresi so potekali v Moskvi, ki je postala namesto Petrograda prestolnica Sovjetske zveze. Lenin je osebno vodil še štiri kongrese, ki so bili takrat vsako leto. Med temi je bil znan zlasti deseti kongres marca 1921, ki je kljub močnemu odporu številnih partijcev proglasil takoimenovani NEP, to je novo ekonomsko politiko, ki je pustila določeno dejavnost zasebnemu kapitalu.

Zadnji kongres, katerega je vodil Lenin je bil enajsti, in sicer marca 1922. Na tem kongresu so nastopili proti takoimenovani delavski opoziciji, katero so obtoževali anarhističnega sindikalizma. Dvanajsti kongres je potekal aprila 1923 ter je bil prvi brez Lenina. Ta je bil sicer še živ, toda odsoten zaradi bolezni. Kongres je bil značilen zaradi boja proti Trockemu in njegovim pristašem. Pomemben je bil tudi 13. kongres maja 1924, ki je bil prvi po Leninovi smrti. Razvnela se je ostra debata o Leninovi politični oporoki. Lenin je zapisal, da Stalin ni primeren za mesto glavnega tajnika Sovjetske komunistične stran-

ke, a je Stalinu kljub temu uspelo, da je ohranil to funkcijo.

Pod Stalinovim vodstvom

Na naslednjih dveh kongresih je že gospodoval Stalin ter so bile zaradi tega na njih poražene struje, katere so vodili Trocki, Zinovjev in Buharin. V okviru gospodarske politike pa so odobrili načrt za industrializacijo ter za kolektivizacijo kmetijstva.

Pod Stalinom so kongresi postali bolj redki. Na 16. kongresu 1930 je Stalin podal prvi obračun o svoji zmagi, ki je bila potrjena na 17. kongresu leta 1934. Slednji kongres so proglasili za kongres zmagovalcev, češ da je zmagala stvar socializma v Sovjetski zvezi. V nekaj letih je večina članov tega kongresa in na njem izvoljenega partijskega osrednjega odbora izginila v krvavih čistkah, katere je pričel Stalin.

Zadnji kongres pred drugo svetovno vojno je bil 18. kongres leta 1939. To zasedanje so proglasili za kongres graditeljev komunizma. Zaradi vojne in drugih vzrokov je prišlo do 19. kongresa sovjetske komunistične stranke šele septembra 1952. Stalin se je sicer kongresa udeležil ter je imel priložnostni nagovor, vendar je bil že star in bolan ter je zaradi tega prebral politično poročilo Malenkov, ki je veljal za njegovega »prstolonaslednika«.

Sloviti XX. kongres

Februarja 1956 je bil v Moskvi sloviti 20. kongres komunistične stranke Sovjetske zveze. Kongres je pomenil preobrat v zgodovini tako partije kot celotne Sovjetske zveze. Hruščev, ki je prevzel vodstvo partije, je prvič obsodil malikovanje osebnosti Stalina ter njegove posledice, kot so zatiranje in pokoli, katere so zagrešili Stalin in stalinisti v 25. letih oblasti.

21. kongres februarja 1959 je sprejel ambiciozno gospodarsko sedemletko z geslom: »Dohiteti in prehiteti Ameriko«. Grajali so

Pervuhina in Sabureva in Hruščov je okrepil svojo osebno oblast. Na 22. kongresu 1961 so potrdili obsodbo stalinizma ter takoimenovane protipartijske skupine, katere glavni predstavniki so bili Molotov, Malenkov, Kaganovič in Vorosilov. Izrečene so bile tudi prve javne kritike proti Albaniji.

23. kongres marca 1966 je že vodil Brežnjev po odstavitvi Hruščova, katerega so na zasedanju močno grajali. Naslov »prvi tajnik komunistične stranke Sovjetske zveze« so spremenili v naslov »glavni tajnik«. 24. kongres je potekal aprila 1971 ter je pokazal, da trdno sedi na oblasti trojka Brežnjev-Kosigin-Podgorni. Na tem kongresu so razglasili, da je mednarodno pomirjenje temeljna smernica zunanje politike Sovjetske zveze.

Izvajanja Leonida Brežnjeva

Popuščanje napetosti v svetu je tudi ena izmed glavnih treh točk na 25. kongresu komunistične stranke Sovjetske zveze, ki se je pričel v Moskvi pred dnevi. Drugi dve točki sta: odnosi med komunističnimi strankami ter spor med Sovjetsko zvezo in Kitajsko.

Zunanjepolitična vprašanja je obširno obravnaval v svojem poročilu sam partijski voditelj držav sovjetskega tabora. Poudarjeno je bilo, da ni alternative za to politiko, ki temelji na prizadevanjih za preprečitev atomske vojne ter za razvoj gospodarskega sodelovanja z Zahodom. Gre za iskanje in uveljavljanje nekakšnega sožitja med vzhodnim in zahodnim družbenim sistemom. Kljub temu je bilo iz govorov partijskih prvakov razvidno, da sta ameriško-sovjetsko dogovarjanje in skupno urejanje sveta potisnjena bolj v ozadje kot pred nekaj leti ter je spet bolj v ospredju medsebojna rivaliteta v Aziji, Afriki in Latinski Ameriki.

Glede odnosov med komunističnimi strankami sta prišli jasno na dan dve stališči, kateri so njuni predstavniki orisali dokaj ostro. Sovjetski predstavniki so poudarili kot vodilno načelo, po katerem se

(Dalje na 7. strani)

PROSTOR MLADIH

ZAKAJ VENDAR NE?

V našem listu smo že večkrat sprožili misel, da bi bilo treba ustranoviti splošno slovensko mladinsko organizacijo demokratičnega značaja, katere zametek bi lahko predstavljal že obstoječi in delujoči SKK. Toda te pobude so ostale, kot kaže, brez odmeva. Bogve zakaj. Ali res nihče ne čuti potrebe po taki organizaciji?

To je ena tistih nujnosti, ki se čutijo že ves čas, pa se je nihče ne upa lotiti. Ali pa je res potrebno toliko poguma za to? Dobro bi bilo zvedeti, kaj mladina sama misli o tem.

Splošna mladinska organizacija je nujen predpogoj za vsako bodoče delo za ohranitev slovenstva v tukajšnjem zamejstvu. Samo iz take organizacije bo zrasla politično zavedna in aktivna mladina, pa tudi mladina, ki bo lahko aktivizirala mlajši slovenski rod v sindikatih, da bodo tudi ti mo-

rali prej ali slej voditi račun o Slovencih v svojih vrstah.

IZ DELOVANJA SKK

Prejšnjo soboto smo tudi mi klubovci praznovali, v naših prostorih, pust. Mašker — bilo jih je kar precej — smo se vsi razveselili: priznati je treba, da imajo nekateri klubovci res originalne ideje. Skupaj smo zaplesali ob veselem valčku in polki ter v prijetnem vzdušju praznovali večer.

Izkoristili smo tudi priložnost, da bi se čim bolje med seboj spoznali, in tako so v prostorih nastale žive debate. Članov je bilo precej, saj je večer lepo uspel.

Prihodnjo soboto, 6. t.m., bo v klubu film z debato, sledi družabnost.

Začetek ob 19,15; pridite točno, ker med filmom ne bo vstopa v klub.

Prisrčno vabljeni!!!

Poslanec Albin Škerk o stanju na Radiu Trst A

Poslanec Albin Škerk (KPI) je prejšnji teden naslovil na ministra za pošte in telekomunikacije vprašanje v zvezi s stanjem v časnikarskem oddelku Radija Trst A. Poslanec sprašuje, »ali je ministru znano težavno stanje na tržaškem sedežu RAI — slovenska poročila — kjer podjetje ni poskrbelo za izpopolnitev organika, ki je že tako pomanjkljiv glede na 20 ur samih tedenskih časnikarskih oddaj v slovenskem jeziku po Radiu Trst A«.

Prejeli smo

Po repentaborski občini in zlasti med vaščani Fernetičev kroži naslednji letak:

NOČEMO AVTOPORTA

VAŠČANI!

- Na Fernetičih smo vsi odločno proti avtoportu.
 - Naša občina in naše vasi ne potrebujemo avtoporta.
 - Če Trst potrebuje avtoporto, naj si ga zgradi v bodoči prosti coni.
 - Avtoporto je gospodarsko, urbanistično in narodnostno škodljiv.
 - Avtoporto pomeni smrt za Fernetiče.
 - Ogromne površine cementa, železa in asfalta bi pokrile Fernetiče.
 - Ceste in mostovi bi bili celo v treh nadtropjih.
 - Uničeni bi bili današnje gospodarstvo in trgovina.
 - Onemogočen bi bil naravni razvoj našega kraja.
 - Domačini, Slovenci, bi se morali izseliti.
 - Na novo bi se naselile številne družine uslužbencev, uradnikov, carinikov itd.
 - Tako bi naša repentaborska občina prešla v italijanske roke.
 - Za ogromne površine naše zemlje ponujajo simbolične in krivične cene.
 - Škoda domačinov bi znašala več milijard lir.
- VAŠČANI!
- Računamo na vašo solidarnost in pomoč proti reakcionarni in protislovenski politiki ustanove »Consortio per l'Autoporto«.
 - Pozivamo občinsko upravo, da ne izda gradbenega dovoljenja.

»Kot je že večkrat poudaril uredniški odbor — nadaljuje poslanec Škerk — je stanje postalo naravnost nevzdržno, potem ko sta umrla dva slovenska urednika in potem ko podjetje ni nadomestilo tipkaric, ki so bile upokojene. Poleg tega je treba upoštevati, da slovenskih urednikov ni mogoče nadomestiti s časnikarji iz drugih sedežev, saj je znano, da ogromna večina časnikarjev, ki so v službi pri RAI-TV, ne pozna slovenskega jezika«.

Poslanec Škerk navaja v tej zvezi celotno besedilo resolucije, ki so jo časnikarji tržaškega sedeža RAI-TV odobrili na zborovanju dne 9.2.1976 in ki se takole glasi: »Italijanski in slovenski časnikarji so na zborovanju proučili težavno stanje v redakciji (ki je za oddelek slovenskih poročil postalo nevzdržno) zaradi praznih mest v organiku, ki jih podjetje doslej ni krilo. Uredniškemu odboru so na zborovanju poverili nalogo, naj posreduje tako na krajevni kot tudi na osrednji ravni, da se vprašanje čimprej reši«.

»Okrepitev slovenske redakcije — nadaljuje resolucija — je nujna in neodložljiva«.

va tudi zaradi novih poklicnih obveznosti v zvezi s skorajšnjo uvedbo televizijskih oddaj v slovenskem jeziku za poslušalce v Furlaniji - Julijski krajini, s čimer se bo izvedlo določilo zakona o reformi radiotelevizijske službe. V tej zvezi so zborovalci poverili nalogo uredniškemu odboru, naj imenuje posebno komisijo urednikov, da prouči vsa vprašanja poklicnega, tehničnega in časnikarskega značaja.«

»Zato sprašujem ministra — pravi poslanec Škerk — kaj namerava ukreniti, da bi upravni svet RAI čimprej odpravil stanje hude krize na tržaškem sedežu RAI, ki skrbi za radijske oddaje za slovensko narodno manjšino«. »Zanima me hkrati — je na koncu napisal poslanec Škerk — ali ne smatra minister za svojo dolžnost posredovati za čimprejšnjo uvedbo televizijskih oddaj v slovenskem jeziku v Furlaniji - Julijski krajini, kot predvideva odstavek c) člena 19 zakona z dne 14. aprila 1975, številka 103, ki vsebuje nove norme o radijski in televizijski službi.«

—o—

STALNO SLOVENSKO GLEDALIŠČE V TRSTU
Aldo Nicolaj:

STARA GARDA

tragikomedija v dveh dejanjih

V soboto, 6. marca ob 20.30 v Marijinem domu pri SV. IVANU.

Umrl je msgr. Ivan Omersa

Prejšnji teden je v Trstu umrl msgr. Ivan Omersa, zelo znan in globoko spoštovan slovenski duhovnik v Trstu. Pokojnik, ki mu je bilo 83 let, je vse svoje življenje preživel v šentjakobski mestni četrti, kjer je bil najprej kaplan in od leta 1926 do leta 1936 tudi župni upravitelj. Ko je lansko poletje obhajal 60-letnico mašništva, smo v našem listu napisali, da bi se mrsgr. Omersa za časa fašizma lahko umaknil na varno v Jugoslavijo, saj je bil po rodu iz Tržiča na Gorenjskem, a je raje vztrajal med svojim ljudstvom, ki ga ni hotel zapustiti v času najhujšega narodnega in političnega zatiranja.

In res so mu slovenski verniki in sploh naši ljudje od Svetega Jakoba v ponedeljek zadnjič pokazali svojo hvaležnost, ko so se v tako lepem številu udeležili njegovega pogreba. Mašo zadošnico v župni cerkvi je daroval nadškof Cocolin ob asistenci

domačega župnika Cosulich in kaplana Šuligoja. Msgr. Cocolin je tudi orisal lik pokojnega duhovnika ter zlasti poudaril njegove zasluge pri verski in narodni vzgoji slovenskih vernikov. Med mašo je pel domači cerkveni zbor, na pokopališču pri Sv. Ani pa sta se od pokojnika polsovala dr. Angel Kosmač v imenu slovenskih duhovnikov ter Livij Valenčič v imenu šentjakobčanov.

—o—

ZA DECENTRALIZACIJO RAI-TV

Predstavniki deželnih uprav so razpravljali pretekli teden v Firencah o radiotelevizijski reformi s posebnim poudarkom na predvideni decentralizaciji. Zasedanja so se udeležili predsedniki oziroma pristojni odborniki deželnih uprav. Ob sklepu so odobrili dokument o zadevni problematiki. Na predlog deželnega odbornika Furlanije - Julijske krajine Cociannija so vnesli v sklepno sporočilo poglavje o obmejnih deželah, kjer živijo manjšine. Listina se zavzema za regionalizacijo radiotelevizije in za uresničitev televizijskih oddaj v slovenščini.

DRUŠTVO SLOVENSKIH IZOBRAŽENCEV Trst, ulica Donizetti, 3

Vljudno vas vabimo na REDNI OBČNI ZBOR društva, ki bo v ponedeljek, 8. marca 1976, v dvorani Slovenske prosvete v ul. Donizetti 3, ob 20.15 uri (v drugem sklicanju) s sledečim dnevnim redom:

1. branje zapisnika;
2. poročilo odbornikov;
3. volitve novega odbora;
4. razno.

Pogumno, župan Spaccini!

Po jurskih zemljiščih tržaške občine je pred nedavnim občinska uprava dala postaviti številne table z napisi, ki opozarjajo na nevarnost požarov in prepovedujejo netenje ognja kot tudi sečnjo in odnašanje dr. Pobuda je hvalevredna, le da so na občini »pozabili« postaviti dvojezične napise. Gotovo ni občana, ki ne bi priznal županu inž. Spacciniju popolne osebne zavzetosti pri težavnem upravljanju našega mesta, kljub izrednim političnim in gospodarskim oviram. Vemo, da slonijo na njegovih ramenih vse upravne odločitve do najmanjših potankosti. Morda pa je tokrat le šlo za nepoučenost kakega uradnika, saj so napise namestili prav na področ-

jih, kot na primer Bazovica in Trebče, kjer je tržaška uprava uvedla vsaj nekaj dvojezičnih napisov. Prepričani smo, da bo gospod župan pomoto popravil. Ko smo že pri tem, bi še vprašali gospoda župana, ki da na odločitve organov decentralizacije — konzult, kdaj misli uresničiti zahteve konzult glede postavitve dovojezičnih napisov po ostalih vaseh in predmestjih. Svetovanska konzulta je že večkrat zahtevala na primer postavitev krajevnih napisov, ki sploh ne obstajajo, za Lonjer in Katinaro, dvojezičnih seveda. Konzulta je predlog že ponovno sprejela soglasno tudi z glasovi desnice, torej ni nevarnosti, da bi se kdo hudoval.

Ali se je naša življenjska moč izčrpala?

Iz podatkov matičnih uradov vseh treh slovenskih občin na Goriškem, števerjanske, sovodenjske in doberdobske, je razvidno, da se je v lanskem letu rodilo 49 otrok, umrlo pa 58 ljudi. V števerjanski občini se je rodilo, kar podrobneje poročamo tudi na drugem mestu, 14 otrok, v sovodenjski 17 in v doberdobski 18 otrok, umrlo pa je v števerjanski občini 18 ljudi, v sovodenjski 23 in v doberdobski 17. Poročilo se je 46 parov, vendar je treba opozoriti, da jih v resnici ni bilo toliko, ker so nekatere poroke knjižene v dveh občinah. Tako so v števerjanu v lanskem letu knjižili 12 porok, v Sovodnjah 19, in v Doberdolu 15.

Navedeni podatki dokazujejo, da v slovenskih občinah na Goriškem dejansko ni naravnega prirastka, samo v Doberdolu je število rojstev za eno večje od števila smrti. Tukaj ne nameravamo nikogar obtoževati, vendar nam te številke dajejo mnogo misliti. Ali je to dokaz, da se je življenjska moč našega slovenskega življa na Goriškem izčrpala? V preteklih letih smo na slovenskih šolah na Goriškem beležili občuten dvig števila učencev, kar je bila posledica tudi večjega števila rojstev v slovenskih družinah. Če se bo tako nadaljevalo, kot nam kažejo zgornje številke, se je bati, da se bo število otrok v slovenskih šolah spet znižalo. Vzrok tega pojava je verjetno tudi to, da so se nekatere slovenske družine preselile v mesto in tako vplivale na neugoden demografski razvoj v okoliških slovenskih občinah. Sklepamo lahko, da se bo težnja po preselitvi v mesto v prihodnje še nadaljevala. Če bo hkrati

prišlo do pritiska industrije in mestnega prebivalstva zlasti bogatejših slojev, na podeželje kot se dogaja v tržaški okolici, se utegne zgoditi, da se bo začela temeljito spreminjati narodnostna in socialna slika prebivalstva v teh občinah. Na to nevarnost bi morale že sedaj računati slovenske občinske uprave in svoje urbanistične programe uskladiti s koristmi slovenskega prebivalstva, pri čemer nacionalni interesi gotovo niso na zadnjem mestu. V nasprotnem primeru bomo v doglednem času še kje drugje doživeli »šandreški primer«, kjer so domačini izgubili že večino zemlje, namesto plodnih polj in vrtov pa so na njej zrasla stanovanja in tovarne. Gotovo je, da mora urbanistična politika upoštevati zakonitosti razvoja in napredka, vendar nikoli ne na škodo narodne manjšine, kar je za naše kraje še posebej pomembno.

Z druge strani meje

Slovesnost zlate maše na Mirenskem gradu

Na Mirenskem Gradu je bila v nedeljo, 29. februarja, slovesnost zlate maše, ki jo je daroval lazarist g. Alojzij Mlakar. Njegov lik smo našim bralcem predstavili že v zadnji številki, zato naj tokrat le na kratko opišemo nedeljsko slovesnost. Domači cerkveni mešani pevski zbor pod vodstvom Venceslava Budina je ubrano prepeval »Četrto slovensko mašo« tržaškega skladatelja Staneta Maliča, slavnostni govornik pa je bil dr. Franc Rode, docent na teološki fa-

kulteti v Ljubljani in vizitator jugoslovanske province lazaristov. Slavnosti se je udeležilo veliko število domačinov in jubilarovih sorodnikov, opazili pa smo tudi nekatere goste iz zamejstva. Od tam je prišel tudi tenorist Zdravko Klanjšček, ki je z domačim pevskim zborom zapel dve pesmi za tenor in zbor, presenečenje za prisotne pa sta bili dve skladbi za orgle in violino. Zlatomašnik Alojzij Mlakar je na nedeljski slovesnosti uporabljal nov spominski kelih, izdelan po načrtih pok. arhitekta Vurnika. Praznik na Mirenskem Gradu bo vsem prisotnim gotovo še dolgo ostal v lepem spominu.

—o—

MEDNARODNI PREHOD VRTOJBA - ŠTANDREŽ NA 16 STEZAH

Promet na novem mednarodnem mejnem prehodu med Italijo in Jugoslavijo pri Vrtojbi oziroma Štandrežu se bo odvijal na osmih stezah za vsako smer vožnje. Tako je sklenila mešana tehnična komisija na zadnjem sestanku v Novi Gorici. Na podlagi programa, ki ga je pripravila skupina strokovnjakov bodo na prehodu Štandrež - Vrtojba rezervirali osem stez za promet osebnih avtomobilov, štiri za tovornjake in štiri za avtobuse. Do konca junija bodo morali tudi vse že obstoječe načrte prikrojiti novemu mejnemu sporazumu med Italijo in Jugoslavijo, ki je bil sprejet v Osimu. Novi mejni prehod ne bo samo pospeševal izmenjave med obema državama, temveč bo priklical tranzit mednarodnega prometa.

Kratke z Goriškega

Občine Gorica, Števerjan, Sovodnje in Doberdob pripravljajo ustanovitev konzorcija za gradnjo slovenske nižje srednje šole v Gorici. Omenjene občine so goriškemu tehničnemu uradu poverile nalogo, da najde primerno zemljišče za to novo stavbo.

Občinska knjižnica v Števerjanu je odprta vsak torek, četrtek in soboto od 18. do 20. ure.

V Prosvetni dvorani na Korzu je tudi letošnji pustni torek bilo tradicionalno pustno ranjanje za otroke, ki vsako leto privablja veliko število goriških otrok.

KRAJE V VELEBLAGOVNICAH

Te dni so bili objavljeni podatki o krajah v veleblagovnicah v nekaterih evropskih državah in v Združenih državah. Največ se krađe v Združenih državah, kjer odnesejo ljudje iz veleblagovnic za 4,35 odst. vrednosti vsega blaga ne da bi plačali. Na drugem mestu je Italija, kjer izgine na ta način iz veleblagovnic 2,5 odst. blaga. Na tretjem mestu je Holandija z 2,2 odst., na četrtem švica z 2 odst. Sorazmerno najmanj krađe v Avstriji, kjer odnesejo iz veleblagovnic za 1,5 odst. vrednosti vsega vloga.

Obisk slovenskih dijakov v Vidmu

Predstavnostvo dijakov tržaških in goriških višjih srednjih šol s slovenskim učnim jezikom je obiskalo predstavnike dijakov in profesorjev liceja Stellini v Vidmu. Odposlanstvo sta spremljala prof. Samo Pahor in prof. Sergej Dilica. Videmske kolege so seznanili s problematiko slovenske manjšine v deželi ter s problemi slovenskega šolstva. Še zlasti so izrazili nujnost po uradnem pouku slovenščine v Beneški Sloveniji in poudarili odpor oblasti celo do zasebnih tečajev. Videmski študentje so seznanili

slovensko odposlanstvo s furlansko problematiko. Zavzeli so se za uresničitev pravic slovenske narodne skupnosti in obsodili ukvanske dogodke. Študentje liceja Stellini so se odločili, da bodo zahtevali uvedbo pouka slovenščine in furlanščine na zavodu. Medtem je tudi zavodski svet videmskega trgovskega zavoda Stringher podprl zahtevo 744 dijakov po uvedbi pouka slovenščine. Skrbnik je v skladu s predpisi posredoval zahtevo pristojnemu ministru.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Študija Paola Petriciga o raziskavi okolja v Beneški Sloveniji

Študijski center »Nediža« v Št. Petru Slovenov oziroma Št. Petru ob Nadiži, kot se zdaj kraj uradno imenuje, je izdal pred kratkim zanimivo in simpatično publikacijo v italijanščini, z naslovom »La ricerca d'ambiente nelle Valli del Natisone«, t.j. »Raziskava okolja v Nadiških dolinah«. Mišljena je seveda Slovenska Benečija. Avtor publikacije je Paolo Petricig, profesor na oddelku za umetniško vzgojo na srednji šoli »De Rubeis« v Čedadu. Publikacija pa je namenjena šoli kot učni oziroma vzgojni pripomoček.

Rekli smo, da je publikacija, ki šteje 54 strani velikega formata, napisana v italijanščini. Toda to velja samo za predstavljanje oziroma pripovedovanja, medtem ko vsebuje knjižica tudi precej slovenskega teksta, seveda v narečju. To velja predvsem za pesmi z notami, pa tudi za razne krajše ljudske tekste in sezname besed. Pri tem je pripomniti, da je prispeval glasbene tekste Nino Specogna.

V prvem poglavju pojasnjuje Paolo Petricig, kakšen namen je imel s to študijo. Pravi, da te študije nima za absolutni učni model, ampak samo za izhodišče izkušenj za spoznavanje značaja okolja. Pod besedo okolje pa je treba pojmovati predvsem ljudi, t.j. prebivalstvo Slovenske Benečije in njegovo narečje ter ljudsko pesništvo in pripovedništvo. Med drugim pravi, da je raziskava popolne vključitve otroka v lastno družinsko, pa tudi družbeno in kulturno okolje v polnem skladu z modernim pedagoškim pojmovanjem. Polno dojemanje okolja je skrajno pozitivno, kar omogoča otroku, šolarju in odraščajočemu mladincu, da dobi pozitivne spodbude za zgodovinsko, zemljepisno in izrazno raziskovanje in zato tudi za njegov splošni kulturni razvoj hkrati s popolnejšim psihološkim dozorevanjem. To poglavje se zaključuje z obravnavanjem teme »Šola in narečje«. Iz prej omenjenih vzrokov in predvsem zaradi psihološke opore je potrebno skrbeti za obojno izrazno sredstvo, za italijanski jezik (šole v Slovenski Benečiji so seveda zdaj samo italijanske) in za slovensko-beneško narečje, svetujoč predvsem družinam nadaljevanje morebitne uporabe narečja z njihove lastne strani ali s strani nekaterih oseb v družini, npr. starih staršev, zlasti v zvezi s točnimi funkcijami narečja. Prav preko šole naj zadobi šolar svoje družbeno dostojanstvo z raziskavami, učnimi izkušnjami in izraznimi oblikami.

V drugem poglavju obravnava avtor višje ravni izkušenj, kjer spet naglašava veliko koristnost takega preučevanja okolja, zlasti za študente strokovnih šol, ki so doma iz Slovenske Benečije. Pri tem opozarja tudi na šolske pobude in na vlogo knjižnic v tem smislu. Tretje poglavje obravnava izkušnje v otroških vrtcih, kjer bi morali dopustiti otrokom svobodno uporabo narečja, tudi z uporabo narečnih ljudskih besedil. To bi navajalo otroka, da si pridobi izrazno ravnovesje med italijanščino in slovenskim narečjem. To lahko dosežejo — pravi avtor — tudi taki učitelji oziroma učiteljice, ki ne znajo slovenskega narečja, pa se zanimajo zanj in se naučijo vsaj preprostih in koristnih oblik in stavkov. Zato navaja tudi

zgleda, kot npr. razne ljudske stihe, pesmice, štetja. Vendar pa avtor tudi poudarja, da bi morala znati vzgojiteljica v otroških vrtcih razen italijanščine tudi narečje etnične skupine, kateri pripadajo otroci, ali da se znajde v njihovem narečju vsaj toliko, da se lahko sporazume z otroki. To velja zlasti za otroške pesmi, rjankanje in reke ter popevke, če imajo vzgojni značaj. Tudi za to so navedeni vzgledi z notami.

Četrto poglavje prikazuje, kako je treba opravljati take raziskave okolja, ki mu pripadajo otroci, v obveznih šolah. Tu gre za zbornico petje ljudskih pesmi, za hišna imena domačij, ki so pogosto drugačna kot priimki, za narečna slovenska imena naravnega okolja, npr. prod, laz, breča, planja, rauna, čelò v pomenu skala, host, t.j. gozd, rob, planina, duola, t.j. dolina, itd. Ta del je zanimiv že sam po sebi, ker nam našteva lepe stare izraze za naravno okolje in ledino; temu so dodani didaktični zemljevidi, ki prikazujejo, kako narisati posamezne kraje in označiti ledinska imena. Potem našteva narečna imena za razno orodje na kmetijah in za dogajanje v naravi.

Peto poglavje se nanaša na načrtno delo v tem smislu v nižji srednji šoli, kjer je treba pritegniti k študiju oziroma raziskavi že malo bolj zapletene stvari, na primer gospodarsko ureditev, zemljepisni opis, zgodovino in tako dalje. Opozarjati bi bilo treba na dokumente, spomenike in druge dokaze od pradednih časov do danes. Spoznavati bi bilo treba ime krajev in gora, rek in drugega v obeh jezikih in navajati otroke k prevajanju izrazov. Spoznavali naj bi ljudske pesmi, pri čemer Petricig opozarja tudi na delo, ki ga je opravil pri tem Milko Matičetov, in se поблиže spoznali z raznimi ljudskimi običaji in tudi s kulturnimi društvi. To velja še zlasti za učitelje same. Avtor opozarja tudi na pomen spoznavanja ljudskih glasb.

Šesto poglavje navaja praktična navodila in pripomočke za tak pouk. Sedmo poglavje pa vsebuje zaključke in razna pojasnila, na pri-

mer kako se pišejo slovenski narečni glasovi s slovenskimi črkami. Končno poglavje prinaša bibliografske opombe. Na koncu najdemo še kazalo. V bolj zgoščeni obliki, kot je to storil Petricig, bi bilo težko povedati vse te stvari, in tudi v bolj prikupni. Knjižica je res pionirsko delo in zato je bilo tem težje, a treba je reči, da se je Paolu Petricigu resnično posrečilo in da je imel v Ninu Specognu zares dobrega in skrbnega pomagača. Knjižica zasluži, da bi jo dobilo v roke in jo uporabljalo čim več vzgojiteljev. Seveda je koristna tudi vsem drugim učiteljem in ne samo tistim, ki imajo v svojih razredih šolarje iz Slovenske Benečije.

—o—

NARODNA IN ŠTUDIJSKA KNJIŽNICA V TRSTU

priredi v sredo 10. marca t.l. drugo predavanje iz ciklusa zgodovina slovenske glasbe. Predaval bo prof. dr. Jože Sivec na temo »Slovenska glasba od srede 18. stoletja do začetka 20. stoletja«.

Predavanje bo ob 18.30 v mali dvorani Kulturnega doma v ul. Petronio 4.

Vstop prost.

—o—

STALNO SLOVENSKO GLEDALIŠČE V TRSTU Kulturni dom

Frank Wedekind:

POMLADNO PREBUJENJE

Mladinska tragedija

V nedeljo, 7. marca ob 16. uri - Abonma red G
okoljski

v četrtek, 11. marca ob 16. uri - Abonma red H

V torek, 9. marca ob 15.30 ponovitev mladinske igre:

Pavla Golie:

SRCE I GRAČK

—o—

V soboto ob 18. uri bodo odprli v galeriji »Forum« samostojno razstavo tržaškega slikarja Livia Schiozzija.

V Tržaški knjigarni je v prodaji italijanski prevod Prešernovih poezij, ki sta jih skupno izdala založnik Trofenik v Münchenu in Založništvo tržaškega tiska. Knjiga je lepo opremljena, pa tudi ni predraga. Za kvaliteto prevodov jamčita že ime prevajavca (Hussu) in mednarodni renome Trofenikove založbe, ki nmerava izdati Prešerna tudi v nemščini.

OD SOBOTE, 6. MARCA TRADICIONALNI

KNJIŽNI TEDEN

z velikimi popusti do sobote, 13. marca

NE ZAMUDITE!

tržaška knjigarna

trst - ulica sv. frančiška 20 - telefon 732-487

Zakaj ljudje ne vedo za grozodejstva v totalitarnih državah

V zvezi s sodno razpravo proti krvoločkom in rabljem v tržaški Rižarni je spet neprestano slišati vprašanje: »Ali so ljudje vedeli, kaj se dogaja v Rižarni, ali ne? So to vedeli Tržačani? So to vedeli tisti, ki so bivali v bližini? So to vedeli tisti, ki so imeli kakorkoli celo opraviti z Rižarno ali so bili v njej celo zaprti? So vedeli vse, ali samo drobec resnice?«

Tako vprašanje se ponavlja neprestano že od konca zadnje vojne tudi v zvezi s procesi proti vojnim hudodelcem v Nemčiji, a slišati jih je bilo tudi že prej. Je nemški narod vedel, kaj se dogaja v koncentracijskih taboriščih? Je vedel za množično morenje Judov v Auschwitzu, Treblinki in drugod? Je vedel za grozovitosti v Dachauu, Bergen-Belsenu, Mauthausenu in drugod? Je vedel za streljanje in obešanje talcev in za neštete krivične procese in smrtno obsodbe? In če je vedel, zakaj ni reagiral?«

Taka vprašanja so upravičena in razumljiva. Vendar pa niso vedno iskrena. Mnogokrat jih retorično postavljajo ali so jih postavljali ljudje, ki so v tistem času tudi sami čisto dobro vedeli, kaj se dogaja, pa so v strahu ali iz konformizma molčali. Iz Nemčije in potem iz zasedenih dežel je pobegnilo mnogo pisateljev, časnika in drugih intelektualcev, ki so ustno in s pisano besedo opozarjali Evropo in Ameriko, kaj se dogaja v Nemčiji in nato v zasedenih državah, a javnost v Ameriki in tudi v evropskih državah, ki so bile takrat še neodvisne, npr. v Franciji ali na Češkoslovaškem, pa tudi v Jugoslaviji, jih ni poslušala in se ni zmenila za njihovo poročanje. Ko so poročali o grozovitostih v nemških koncentracijskih taboriščih, so objavili mnogi časniki to samo kot formalno novico, kot zanimivost, ki jo je javnost prebrala in šla nato brezbrizno mimo nje. Vse tisto trpljenje se je zdelo tako daleč, da se ni zdelo resnično, kakor se povprečnemu današnjemu Evropejcu Solženicinovo poročanje o koncentracijskih taboriščih. »Otočja Gulag« ne zdi prava resničnost, ampak bolj literarna zadeva, plod njegove pisateljske fantazije. Vsekakor Evropejca zadeva ne briga bogve kaj. Brigati bi ga začela šele, če bi začeli ustanavljati taka koncentracijska taborišča v njegovi lastni domovini in zlasti, če bi se sam znašel v kakšnem izmed njih. Šele takrat bi postalo »otočje Gulag« resnica, ki bi jo vzel na znanje in se začel pritoževati ter klicati po osvoboditvi. Thomas Mann, Stefan Zweig in drugi nemški pisatelji, ki so pobegnili iz nacionalsocialistične Nemčije, so veliko pisali o značaju Hitlerjevega režima, pobegli časnika so prinašali v tujino točne novice o koncentracijskih taboriščih, o ljudeh v njih, o tem, kaj se v njih dogaja, toda svet se je delal gluhega. Sovjetska zveza je celo sklenila prijateljsko pogodbo s Hitlerjevo Nemčijo, medtem ko je na tisoče in desettisoče komunistov in socialistov trpelo v koncentracijskih taboriščih, v zahodnih državah pa so oblasti ostreje nastopale proti beguncem iz Nemčije kakor proti hitlerjanskim vohunom in provokatorjem. Ti so se lahko kot turisti prosto

sprehajali okrog ali izdajali nacionalistične liste in drug propagandni material v zahodnih državah, med drugim tudi v Jugoslaviji, medtem ko so oblasti postopale s protihitlerjanskimi begunci zelo surovo. Prepovedovale so jim objavljati časnike in propagandno gradivo, niso jim hotele dati vizumov za bivanje v svojih državah, s policijo so jih porivale v sosedne države in te spet nazaj. Ponekod so jih internirale, kot npr. v Franciji, in jih do zadnjega držale v taboriščih, tudi ko so Nemci že zasedali Francijo, tako da so padli Nemcem v roke, ki so jih seveda pobili ali poslali v koncentracijska taborišča.

Mnogokrat pa so sosedne države begunce celo vračale Nemcem, npr. Češkoslovaška. Pisec tega poročila je bil kot slovenski študent, ki je potoval leta 1936 po Češkoslovaškem, sam priča, kako je neki sodnik v malem mestu Hlohovec na južnem Slovaškem izročil mladega nemškega begunca policiji v Bratislavi, da ga je poslala nazaj v Nemčijo. Fant je bil sin socialističnega sindikalnega funkcionarja iz Dünghelsbühla pri Nürnbergu, ki ga je zaprl Hitlerjev režim v koncentracijsko taborišče, sin pa je pobegnil na Češko, da bi se rešil. In povrh je bil sodnik, ki ga je poslal nazaj, po rodu Jud, čeprav najbrž ne posebno zaveden. Fant je gotovo končal v koncentracijskem taborišču. Tudi v Jugoslaviji niso prijazno gledali judovskih beguncev iz Nemčije in Avstrije, posebno če niso imeli veliko denarja.

V Nemčiji so mnogi, če ne velika večina, dobro vedeli za obstoj koncentracijskih taborišč in videli kolone shujšanih, sestradanih in izmučenih jetnikov, ki so se vsak dan vlekle iz koncentracijskih taborišč v spremstvu SS-ovcev na delo. Toda tisti številni, ki so bili navdušeni za Hitlerjevo ideologijo in državo, so videli v teh jetnikih sovražnike, ki jih je zadela pravična

kazen. Drugi so ostali brezbrizni, ali pa niso mogli drugega, kakor da so molčali. Pozneje so videli Nemci v tujih internirancih v koncentracijskih taboriščih premagane sovražnike, ki so dobili, kar so zaslužili, ker so se upirali nemški vojski in oblasti. Seveda pa so bili tudi takšni, ki so z njimi simpatizirali, a jim niso mogli pomagati in so morali molčati. Toda takih ljudi je bilo v Nemčiji med vojno malo. Vsekakor jih ni bilo opaziti.

Kar pa zadeva množično ubijanje Judov in tudi drugih v Auschwitzu in drugod, pa to velikanski večini Nemcev res ni bilo znano, kajti taborišča, kjer so najbolj morili, so ležala na poljskem ozemlju in ubijanje je bilo organizirano tako brezhibno, da niti mnogi interniranci v taborišču niso vedeli, kaj se dogaja. O tem se je le šušljalo in širile so se govorice, a nihče ni točno vedel, kaj je res in kaj ni res. Razen tega je bilo o tem smrtnonevarno govoriti, zato mnogi rajši niso nič spraševali; tisti, ki so vedeli, pa so držali jezik za zobmi, da še sami ne bi končali v plinski celici ali na vislicah. Obesiti nekaj ljudi v koncentracijskih taboriščih je bilo opravilo nekaj minut, pri čemer niti delo ni zastalo, in pravico do usmrtitve brez vsake sodne razprave tudi za čisto majhne prekrške je imel SS-ovski podčastnik. Zunaj taborišč se to sploh ni zvedelo, ker ni bilo nikakih stikov med jetniki in civilnim prebivalstvom in navadno tudi ne med SS-ovci in civilisti, ker so bili SS-ovci navadno iz drugih krajev. Vsekakor pa jim je bilo prepovedano pripovedovati o tistem, kar se je dogajalo v taboriščih. Cele skupine, ki so jih vodili v plinske celice, nikoli niso vedele, kam gredo. Do zadnjega so upale, da jih peljejo v kopalnice, kjer se bodo okopali po dolgem in strašnem potovanju v prenatrpanih vagonih in brez hrane. Upali so si, da jih bodo potem odpeljali v barake, kjer se bodo končno lahko odpočili in dobili vsaj kos kruha ali menažko vroče kuhane vode s koščki repe ali zelja, česar pa so se po dolgem stradanju veselili. Da so zapisani smrti, so se zavedli šele, ko je iz prh v ve-

(Dalje na 8. strani)

25. kongres sovjetske komunistične partije

(Nadaljevanje s 3. strani)

morajo vsi ravnati, socialistični internacionalizem, ki pomeni popolno podporo sovjetskemu stališčem ter enotnost in monolitnost pod sovjetskim vodstvom. Edino tako stališče je pravilno in vse drugo je zgrešeno. To sovjetsko načelo so v celoti in brez pridržkov podprli odposlanstva Vzhodne Nemčije, Poljske, Češkoslovaške, Madžarske, Bolgarije in Mongolije.

Zahteve po avtonomiji

Po drugi strani je bil romunski voditelj Ceausescu močno zadržan v svojih izjavah ter je rekel, da je romunska komunistična stranka za novo enotnost, ki bi temeljila na samostojnosti in neodvisnosti partij. Odposlanci Severne Koreje ter Severnega in Južnega Vietnama se vprašanja socialističnega internacionalizma enostavno niso dotaknili, a so praktično z molkom potrdili sovjetsko stališče. Kubanski vodja Fidel Castro je močno hvalil Sovjetsko zve-

zo, a kakšnih izrednih obveznosti ni sprejel.

Jugoslovansko partijsko odposlanstvo je vodil Stane Dolanc ter je ponovil znano jugoslovansko stališče, ki nasprotuje sovjetski zamisli enotnosti ter socialističnega internacionalizma. Podobno je italijanski partijski tajnik Berlinguer nadaljeval referendum proti sovjetskemu stališču ter je poudaril pravico do avtonomije, katero morajo imeti komunistične stranke na zahodu. Dodal je, da mora vsaka komunistična stranka upoštevati lastne razmere ter po svoje voditi politiko. Enako je zagovarjal francosko pot v socializem načelnik odposlanstva francoske komunistične stranke Plissonier; partijski tajnik Marchais sploh ni prišel na kongres. Plissonier je ponovno branil barve svoje partije. To stališče so že poudarili na zadnjem kongresu francoske komunistične stranke, na kateri so preklicali marksistično načelo o diktaturi proletariata ter so postavili novo načelo o enotnosti francoskega ljudstva.

ŠAH

Dekle z zaprtimi očmi

57

Napisal Pierre L'Ermite

Prevedel Lovro Sušnik

Naš poziv ali, če hočete, izziv izpred nekaj tednov ni ostal brez odziva. Nekdo, ki izskromnosti želi ostati nepoznan, nam je v prid in zabavo sestavil pozicijo, v kateri bela kralj in kmet premagata celotno vojsko črnega. Ne čutimo se poklicane, da bi vrhu vsega še presojali toli hvalevredno pobudo. Prikupna podrobnost pa le ne sme iti neopažena niti mimo tistih naših bračev, ki jim je sicer problematika šahovskih študij odmaknjena, in ta je: če iz začetne pozicije izločimo katerokoli črno figuro ali kmeta, tedaj beli niti remizira ne več. Šibkost črnega je torej v številčnosti in z njo povezani prostorski zagati. V vednost in premislek vsem šahovskim knjigovodjem!

Pozicija je tale:

BELI: Kb2, c2

ČRNI: Kd1, Dg2, Te1, Tf1, Sg1, Sh2, Lg3, Lh3, d2, e2, f2, f3, g4, g5, h4.

Preden nadaljujemo: nikar ne recite, da je pozicija nemogoča! Do nje se da priti v normalni partiji, res da med nenormalnima igralcema: belim, ki je lahkomišelnostno žrtvoval vse figure in kmete razen enega; črnim, ki je protinaravno in proti vsem običajem igre, vojske in življenja tiral v prve vrste častnike in ne navadne vojake. S tkim. retroanalizo lahko dokažemo, da je pozicija kmetov možna. Recimo: kmetje d2, e2, g4, in h4 so ostali vsak na svoji liniji; f2 je prišel (s 5 udari) iz a7; f3 (s 4 udari) iz b7; f4 (s 3 udari) iz c7; g5 (z enim udarom) iz f7 oz. f6. Pod temi 13 udari je padlo 13 belih. Ostale 3 bele, ki so tudi morali pasti, so v svojem bivolskem diru pomendrale črne figure.

Če preskočimo stranske variante, je rešitev naslednja:

1. c4 Dh1, 2. c5 Lg2 3. c6 Sh3, 4. c7 Tg1, 5. c8-D Tef1.

Črni je dosegel svoj obrambni namen: izpraznil je polje e1 za lastnega kralja. Toda dosegel je to na račun popolne blokade, kar beli smotno izkoristi:

6. Dc2+ Ke1, 7. Dc3 Kd1 (edina poteza!), 8. Db3+ Ke1, 9. Db4 Kd1, 10. Da4+ Ke1, 11. Da5, Kd1, 12. Da1 mat.

Zgoraj smo trdili, da bi črni, ki je s polno postavo izgubil, s katerokoli figuro ali kmetom manj zmagal. (Tako naj bi — po mnenju nekaterih — Nemčija brez italijanskega zaveznika zmagala zadnjo vojno). Preverimo trditev za primer kmeta g5 (bralec je naprošen, da vse druge, lažje, primere sam preišče)! Odstranimo torej kmeta g5 in začetne pozicije! Prvih 6 potez je enakih kot prej. In sedaj:

A) 7. Db1+ d1-D in ustrahovanje belega je pri kraju.

B) 7. Dc3 Sg5, 8. Da5 Se4, 9. Da1+ d1-D, 10. Da5+ Sd2, nakar se črni izvije iz lastnih klešč z manevrom Lh3-Dg2-Th1-Tfg1-Shf1-Se3 itd.

C) 7. Dc3 Sg5, 8. Kc2 Se4, 9. Db4 Lh3, 10. Kd3 Tg2, 11. Ke4: Tfg1, 12. Kd3 Sf1 in beli je pogorel, ker se bo črni izmotal z manevrom Dh2-Th1-T2g1-Lg2-Dh3-Lh2-g3-D na prosto!

—o—

GLASBENA MATICA - TRST

V petek 12. marca ob 20.30

v Kulturnem domu v Trstu

ORKESTER GLASBENE MATICE

Dirigent: Oskar Kjuder

Solist: Miha Pogačnik, violina

»Zakaj je odšla? Prav to vas prihajam vprašat... Niti moj oče niti jaz nisva mogla tega dokončno zvedeti. Veste... ali morebiti ne veste... Nizkotna kuharica je nekaj strupeno govoričila, čemur pa je v ostalem šoferjeva žena oporekala... Moja mati mi je zagotovila, da je Marija odšla sama od sebe... nenadno... iz neznanega vzroka... To se mi zdi prav neverjetno... Celestin se zopet zavija v hoten molk, ki se mu pozna zadrega... Nazadnje pa ste videli Marijo vi!... Kaj vam je rekla?...

»Da je pri vas neizmerno trpela...«

»Neizmerno... Ja, spominjam se teh besed. Izrekla jih je nekega večera tam na obrežju...«

»Videl sem vnaprej to trpljenje in sem Marijo svaril pred njim...«

»Zakaj? Mi smo poštenjaki...«

»O, ta stavek ni bil naperjen proti vam... Dejal sem ji bil: »Zaprte oči!... Ne ozirajte se na gotove reči... gotove obraze... gotovo nagajanje... in da rečem naravnost... na gotove umazanosti... Ubogo dekle je poskušalo... Storiло je v resnici vse, kar je moglo. Toda bili so sovražni do nje, tako da je nisem mogel karati, če si je šla služiti drugam manj grenek kruh...«

»Če se ne veste, ni moja stvar, da bi vam to pravil. Vaša mati je dobra, a tako slabotna, tako podvržena vplivanju!... Kdo ukazuje pri vas? Kuhinja. V teh okoliščinah Marija Durand, tako tenkočutna, tako občutljiva, kot je, ni mogla vzdržati...«

»Res je... pri nas ukazuje kuhinja. In kakšna kuhinja!... Če bi nam risali grb, bi lahko narisali dve nogi na možganih!... Oh, to res ni nič kaj laskavo za mojega očeta in zame. Kaj hočete!... Zaposlena s tovarno sva opazila položaj šele, ko je bilo že prepozno. Toda kje je Marija Durand sedaj?...

Župnik si pomišlja... Mladeničeve oči visé na njem, prežeč na besede in na vse, kar bi moglo razširiti odkritje teh besed.

»Prav res ne vem, ali vam smem odgovoriti! Kajti po mesecih moralnega mučenja ima Marija Durand pravico do miru in pozabljenja na te zoprne spomine...«

»Brez dvoma!... Ampak jaz sem bil dober z njo...«

»Zelo dober!... Vem...«

»Torej imam morda tudi jaz pravico, da me manj izobči kakor druge...«

Župnik si še pomišlja, končno pa se le odloči:

»Res je, vi zaslužite, da napravim za vas izjemo. Dvigam torej kos zagrinjala... Glejte, kaj vam lahko povem: Drugi dan potem, ko je prišla Marija Durand tako obupana iz »Uvelih rož«, me je mlada in bogata Američanka, za katero se zelo zanimam, nagnjena k tuberkulozi in z ne velikim znanjem našega jezika, vprašala — kakor da jo je poslala previdnost božja — če poznam kako dobro vzgojeno dekle, ki govori angleško, da bi jo spremljala v Chamonix, kjer se mora zdraviti v višinskem zraku. Marija Durand je osamljena čakala ondi, pri vratih moje pisarne. Seznanil sem ju in sta se na mestu sporazumeli. Štiriindvajset ur nato sta se odpeljali v Chamonix. To mi je zelo ljubo, kajti

Marija Durand je prišla od vas nazaj telesno in moralno zelo potrta. Če pomislim, da so se vojskovali z njo celo zaradi hrane!...

»Celo zaradi hrane!... Pri nas... kjer je vsega dovolj... celo v izobilju!«

»Ja... in vaša kuharica bi bila zmožna okrvaviti si roke, če bi se ne bila Marija nazadnje odločila, da pojde proč. Marija Durand ne govori rada; vendar pa sem izvedel iz nje določene podrobnosti o divjaškem načinu, kako so ravnali z njo v kuhinji, kadar je bila vaša Melanija sama z njo. Bog ji odpusti!... ampak prej ali pozneje bi bila vaša kuharica čisto v stanju, da jo ubije!...«

»Ali pa da gre sama...«

Župnik se je nasmehnil. Vaša Melanija je zelo praktična ženska, celo pri svojem maščevanju...«

»Vaša!... Vi pravite 'vaša Melanija'...«

»Moja gotovo ne, mislim... Dal sem Marijo preiskati po svojem zdravniku; našel jo je oslabiljeno, čisto pri koncu z močmi. Ta odhod v gore je prišel res kot po božji previdnosti, pravi on. Zraven osebe višje miselnosti, ki ravna z njo rahločutno in dobrohotno, bo Marija Durand tako končno lahko zadihala s telesom in dušo, ne da bi se bala od jutra do večera in od večera do jutra obrekovanja in nizkotnega jezikanja, ki ji je postalo z nagajanjem in stradanjem vred pri vas vsakdanji kruh...«

Pri tem zadnjem stavku se je bil župnik razvnel.

»Še nesrečnejši sem, kot sem si mogel misliti!« vzklikne Ludvik Hughe.

»Ali ne uganete?... Zato, ker si jaz vse dobro, kar omenjate o Mariji Durand, še bolj živo mislim kot vi!... Zato ker nisem še nikdar naletel na nobeno dekle, ki bi ga lahko primerjal s tem bitjem, polnim telesne in duševne lepote...«

Tu se Ludvik Hughe dvigne, se zagleda v daljavo in stegne roki, rekoč:

»Potem pa... in še posebno zato, ker jo ljubim!... Hočem namreč, da postane nekoč moja žena, moja ljuba žena!... In po vsem tem, kar ste mi pravkar razodeli, se zelo bojim, da Marija Durand ne bo hotel... ne bo hotela nikoli več priti nazaj v hišo s toliko ostudnimi spomini!... Oh, kako mi je hudo!... Sedaj pa veste vse, gospod župnik!« (Dalje)

—o—

ZAKAJ LJUDJE NE VEDO ZA GROZODEJSTVA V TOTALITARNIH DRŽAVAH

(Nadaljevanje s 7. strani)

liki kopalnici začel sikati smrtni plin namesto tople vode. Ko so bili mrtvi, so jih znosili iz plinske celice naravnost v skladišče mrličev za krematorij, kar je opravilo nekaj za to določenih jetnikov. Taborišče se ni niti zavedlo, da je bilo spet umorjenih nekaj sto ali tisoč ljudi. O tem je pričal samo rumeni dim iz krematorija.

(dalje prihodnjič)

Izdajatelj: Engelbert Besednjak nasl. • Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, št. 157 • Odgovorni urednik: Drago Legiša • Tiska tiskarna Graphart, Trst - ulica Rossetti 14 - tel. 77-21-51